

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

NEXUS: A BRIEF HISTORY OF INFORMATION NETWORKS FROM THE STONE AGE TO AI

ยงยุทธ ขำคง^{1*}

^{1*}คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

^{1*}Yongyut Khamkhong

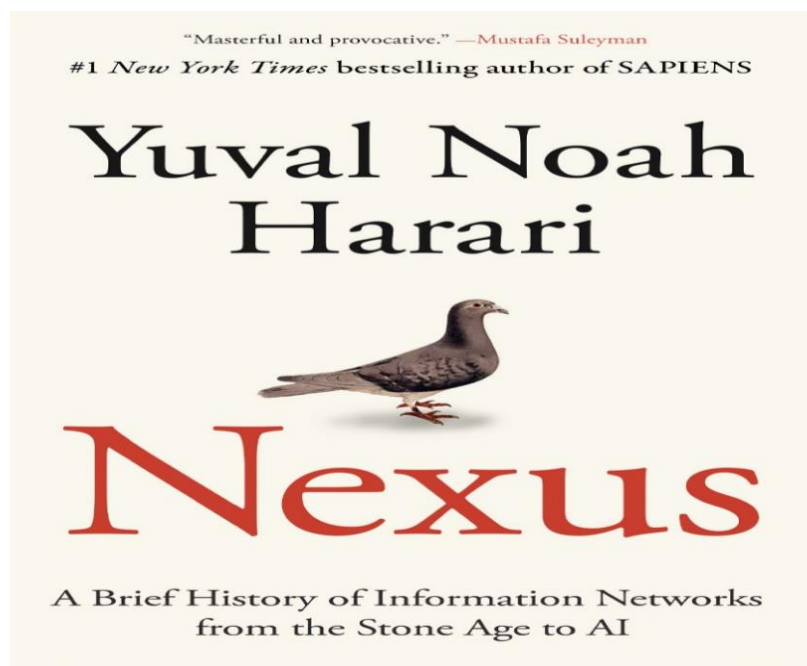
^{1*}Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University.

*E-mail: yongyut.k@pnru.ac.th

Received: 28-08-25

Revised: 10-11-25

Accepted: 17-11-25

หนังสือ Nexus: Brief History of Information Networks from the Stone Age to AI (Nexus: ประวัติศาสตร์เครือข่ายข้อมูลจากยุคหินสู่ยุค AI) เป็นหนังสือเชิงสารคดี (Non-fiction) อิงประวัติศาสตร์ ตีพิมพ์ปี 2024 สำนักพิมพ์ Penguin Random House ISBN 9781911717089 เป็นหนังสือเล่มล่าสุดของผู้เขียนชาวอิสราเอล ศาสตราจารย์ ยูวัล โนอาห์ ฮารารี (Yuval Noah Harari) อาจารย์สอนประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮีบรูแห่งเยรูซาเล็ม (Hebrew University of Jerusalem) เพียงเปิดตัวไม่กี่วันหนังสือก็กลายเป็นหนังสือขายดีไปทั่วโลก เพราะฮารารีเป็นนักเขียนที่มีชื่อเสียงระดับโลกอยู่

แล้ว หนังสือที่สร้างชื่อในอดีตของเขามากที่สุดคือ Sepiens ขายไปแล้วกว่า 25 ล้านเล่มและได้รับการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ ถึง 50 ภาษา รวมทั้งภาษาไทย ส่วนหนังสือ Nexus ก็ได้รับคำแนะนำให้อ่านโดยนักวิจารณ์วรรณกรรมทั่วโลก

Nexus ฉบับภาษาอังกฤษที่กำลังอ่านอยู่มีความยาว 492 หน้า แบ่งเป็น 3 ตอน รวม 11 บท เนื้อหาของหนังสือสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เครือข่ายของมนุษย์ (Human Networks)

การแชร์ข้อมูล (information) ทำให้มนุษย์เกิดการพัฒนาก้าวกระโดดและทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ชนิดอื่นๆ ที่ทำไม่ได้ เครือข่ายการแชร์ข้อมูลจึงก่อให้เกิดอารยธรรม การแชร์เรื่องเล่า สัญลักษณ์ และข้อมูลจึงทำให้มนุษย์สร้างสังคมที่เป็นกลุ่มก้อน และสร้างฐานอำนาจการปกครอง เมื่อสังคมมีการแชร์ข้อมูลขนาดใหญ่และซับซ้อนขึ้น จึงส่งผลให้กลายเป็นประเทศที่ใหญ่ขึ้น ในทางกลับกัน ข้อมูลขนาดเล็ก ๆ อาจนำไปสู่ความเป็นและความตายได้ ยกตัวอย่างเช่น ในเดือนตุลาคม 1918 ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ขณะที่กองทหารของสหรัฐกำลังต่อสู้กับเยอรมันเพื่อยึดคืนดินแดนทางเหนือของฝรั่งเศสกลับมา มีทหารสหรัฐราว 500 นายติดอยู่ในเขตแดนของศัตรูแต่กลับถูกหน่วยทหารปืนใหญ่ของพวกเขาเดียวกันเองเข้าใจผิด คิดว่าทหารเหล่านี้คือทหารเยอรมัน จึงระดมยิงปืนใหญ่เข้าไปพวกเขาเดียวกันเอง ทหารสหรัฐใช้นกพิราบสื่อสารชื่อ Cher Ami ส่งข่าวไปให้แก่หน่วยทหารปืนใหญ่ที่ห่างออกไป 40 กิโลเมตรให้ปรับวิธีการยิงไปที่กองทหารเยอรมัน นกพิราบบาดเจ็บจากสาเหตุจากการถูกสะเก็ดระเบิดระหว่างทาง แต่ไม่ตาย และส่งข่าวได้สำเร็จ ทำให้กองทหารสหรัฐรอดตาย เรื่องราวของ Cher Ami กลายเป็นข่าวใหญ่ในสหรัฐและเป็นฮีโร่ของชาวอเมริกัน นี่คือนวัตกรรมที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของข้อมูลชิ้นเล็ก ๆ ว่ามีค่ามาก

ข้อมูลที่มนุษย์สร้างขึ้น อาจจะจริงหรือไม่จริงก็ได้ และแม้ข้อมูลนั้นจะเป็นเท็จ (disinformation) ก็อาจส่งผลให้มนุษย์รวมกันเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันและสร้างสังคมหรือสงครามได้ เช่น คัมภีร์ไบเบิลในบท Genesis กล่าวว่าชาว San ของทะเลทรายคาราฮารีและคนพื้นเมืองของออสเตรเลียสืบเชื้อสายจากครอบครัวเดียวกันที่อาศัยอยู่ในตะวันออกกลางเมื่อราว 4,000 ปีก่อน พระคัมภีร์กล่าวว่าหลังจากน้ำท่วมโลก ลูกหลานของโนอาห์อาศัยอยู่ในเมโสโปเตเมีย หลังจากมีการทำลายหอคอยบาเบล พวกเขากระจัดกระจายไปอยู่ใน 4 มุมโลกและกลายเป็นบรรพบุรุษของมนุษย์ แต่ข้อเท็จจริงคือ บรรพบุรุษของชาว San อาศัยอยู่ในแอฟริกาในหลายแสนปีก่อนและไม่เคยออกจากทวีปนั้นเลย และบรรพบุรุษของคนพื้นเมืองออสเตรเลียอยู่ที่นั่นมานานกว่า 50,000 ปีก่อน หลักฐานทางโบราณคดีและยีนส์มนุษย์ไม่ได้ชี้ให้เห็นว่าเผ่าดั้งเดิมของแอฟริกาตอนใต้และคนในออสเตรเลียได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมโลกเมื่อ 4,000 ปีก่อน และไม่มีการอพยพจากชาวตะวันออกกลางไปในดินแดนดังกล่าวเลย ส่วนในไบเบิลยังกล่าวอีกด้วยว่าการแพร่ระบาดของโรคเกิดจากอำนาจของพระเจ้าที่ลงโทษมนุษย์ที่มีบาป ดังนั้นมนุษย์จึงต้องสวดมนต์และทำพิธีทางศาสนา แต่ความจริงคือการติดเชื้อมาจากเชื้อโรคและสามารถป้องกันได้ด้วยสุขอนามัยและวัคซีน

ในทุกวันนี้แม้แต่พระสันตะปาปา (Pope) ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโควิด-19 พระองค์ก็แนะนำให้ชาวคริสต์กักตัวเองและไม่ให้รวมกลุ่มกันในการสวดมนต์

แม้ว่าข้อมูลในไบเบิลจะไม่ถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์ แต่ไบเบิลได้สร้างความผูกพันแก่คนหลายพันล้านคนให้เป็นเครือข่ายความเชื่อทางศาสนาเดียวกัน และนำไปสู่การก่อสร้างวัด การตรากฎหมาย การเฉลิมฉลองวันหยุด และแม้แต่การทำสงครามศาสนา ข้อมูลจึงอาจสะท้อนความจริงหรือความเท็จก็ได้ แต่ไม่ว่าข้อมูลนั้นจะเป็นอย่างไร ข้อมูลก็ยังสร้างการรวมกลุ่มก่อนของมนุษย์ได้อยู่ดี ความเป็นจริงหรือเท็จของข้อมูลจึงอาจไม่สำคัญมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับความจริงที่ว่า ข้อมูลนั้นทำให้มนุษย์รวมกลุ่มกันได้ใหญ่โตแค่ไหน การเติบโตของโฮโมเซเปียนส์ไม่ได้เกิดมาจากการแสวงหาสติปัญญาจากข้อมูลที่ได้รับหรือการหาคำตอบว่า ข้อมูลนั้นเป็นจริงหรือเท็จ แต่เราเติบโตขึ้นมาได้เพราะเราสามารถใช้ข้อมูลนั้นเพื่อสร้างเครือข่ายผูกพันกับมนุษย์คนอื่นๆ ให้กลายเป็นกลุ่มก้อนใหญ่ได้ มนุษย์จึงมักยึดโยงตนเองจากข้อมูลที่เป็นเรื่องเท็จ เรื่องลวง และนิทานเพ้อฝัน (fantasy) ตัวอย่างนี้มีให้เห็นเช่น ในสังคมขนาดใหญ่อย่างเยอรมันและรัสเซียที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสูงแต่กลับชื่นชมข้อมูลที่เป็นเรื่องหลอกลวง และนั่นทำให้พวกเขาแข็งแกร่งขึ้นมาได้ พรรคนาซีได้สร้างข้อมูลเท็จเรื่องสายเลือดเผ่าพันธุ์และอุดมการณ์แบบสตาลินก็สร้างข้อมูลเรื่องชนชั้นขึ้นมา และนั่นกลับทำให้ประชาชนหลงเชื่ออย่างมกมายและสนับสนุนรัฐบาลของตนก่อสงครามขึ้นมา

เซเปียนส์เติบโตได้ไม่ใช่เพราะว่าพวกเขาฉลาด แต่มาจากความสามารถในการร่วมมือกันเป็นกลุ่มใหญ่ แม้ว่าสัตว์บางชนิดอย่างลิงชิมแปนซีและมดสามารถรวมกลุ่มกันได้ แต่พวกมันไม่สามารถสร้างจักรวรรดิ ศาสนา และการค้าขาย เซเปียนส์สามารถทำสิ่งเหล่านี้ได้ และขยายการรวมกลุ่มได้อย่างไม่จำกัด เช่น ศาสนาคริสต์คาทอลิกมีสมาชิกมากถึง 1,400 ล้านคน จีนมีประชากร 1,400 ล้านคน และเครือข่ายการค้าบนโลกมีเซเปียนส์ร่วมมือกันมากถึง 8,000 ล้านคน นี่เป็นสิ่งมหัศจรรย์เพราะว่าในอดีตเซเปียนส์จะรวมกลุ่มกันได้ไม่กี่ร้อยคนเท่านั้นซึ่งไม่ต่างจากชิมแปนซีที่รวมกลุ่มกันได้ราว 20-60 ตัว อาจมีบางกลุ่มที่ใหญ่ถึง 150-200 ตัว แต่เซเปียนส์กลับสร้างเครือข่ายได้มากกว่านั้น โดยเมื่อราว 70,000 ปีก่อน เซเปียนส์ได้ออกมาจากแอฟริกาถิ่นกำเนิดและมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสมองที่ทำให้พวกเขาสร้างภาษา และสร้างเรื่องเล่าได้ พวกเขามีความเชื่อในเรื่องเล่าเหล่านี้ จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงสังคมขึ้นมา จากที่เซเปียนส์สร้างสังคมเพราะรู้จักกันแบบมนุษย์กับมนุษย์ กลายเป็น มนุษย์กับเรื่องเล่า คนที่มีความเชื่อเดียวกันไม่จำเป็นต้องเคยเจอกันก็ได้ ตัวอย่างเช่น คน 1,400 ล้านคนผูกพันกับโบสถ์คาทอลิกโดยมีไบเบิลและเรื่องเล่าของชาวคริสต์ทำให้พวกเขาผูกพันกัน คนจีน 1,400 ล้านคนผูกพันกันจากอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ และคน 8,000 ล้านคนบนโลกทำการค้าขายกันจากเรื่องราวและความเชื่อในสกุลเงิน บริษัท และแบรนด์สินค้า เป็นต้น

ภาพที่พระเยซูกินอาหารมื้อสุดท้ายที่มีชื่อเสียงที่จริงแล้วนี่คือพิธีของคนยิวที่เรียกว่า Jewish Passover ที่คนยิวมานั่งกินข้าวกันและเล่าเรื่องราวที่พวกเขาอพยพมาจากอียิปต์ พวกเขาเล่าต่อๆ กันมาว่าพวกเขาสืบสายเลือดมาจากเจคอบที่หนีมาจากการเป็นทาสที่อียิปต์ และเรื่องเล่านี้จะบอกถึงความ

เจ็บปวดที่ชาวอียิปต์มอบให้ พวกเขาข้ามทะเลและได้รับบัญญัติ 10 ประการที่พระยะโฮวามอบให้ที่ยอดเขาซีนี ชาวอียิปต์จะสอนลูกหลานให้จดจำเรื่องเล่านี้ราวกับว่าพวกเขาเป็นผู้พยพเอง พระยะโฮวาท่สร้างวิญญาณของชาวอียิปต์ขึ้นมาตั้งแต่ก่อนที่พวกเขาจะเกิด วิญญาณทุกคนจะรวมกันที่ยอดเขาซีนี มันไม่ใช่เรื่องเล่าแต่มันเป็นเรื่องจริง ชาวอียิปต์ทุกคนจึงจดจำเหตุการณ์นั้นได้ดี ทุกๆ ปีชาวอียิปต์หลายล้านคนจะออกมาเล่าเรื่องราวเหล่านี้ในวันสำคัญทางศาสนา ทั้ง ๆ ที่เรื่องเล่านี้อาจไม่ได้เกิดขึ้นจริงๆ เลยก็ได้ ในทางวิทยาศาสตร์ การเล่าเรื่องโกหกซ้ำๆ เดิมให้ตัวเองฟังจะทำให้คนๆ นั้นเข้าใจว่ามันเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงๆ เมื่อคนอียิปต์เจอกัน ณ ที่ใดก็ตามพวกเขาจะรู้สึกว่พวกเขาล้วนเป็นทาสที่หนีมาจากอียิปต์และพวกเขาเป็นครอบครัวเดียวกันและพวกเขาเคยอาศัยอยู่ที่ยอดเขาซีนี นี่คืพลังอำนาจของเรื่องเล่าที่ส่งผลต่อเซเปียนส์

มนุษย์สร้างเครือข่ายได้ก็เพราะสามารถสร้างเรื่องนิยาย (fictional stories) ให้คนมีความเชื่อและความศรัทธาได้ โดยเฉพาะเรื่องพระเจ้า เงิน และความเป็นชาติ การรวมตัวของคนในชาติมาจากเรื่องที่แต่งขึ้น โดยเฉพาะการเล่าว่าชาติของเรามีพระเจ้าเป็นผู้สร้างขึ้นและประชาชนเป็นผู้ที่พระเจ้าเลือกมาแล้วเพื่อให้ทำภารกิจบางอย่าง เช่น อิสราเอล อิหร่าน สหรัฐอเมริกา รัสเซีย ล้วนสร้างชาติมาจากแนวคิดจากนิยายที่คนแต่งกันขึ้นมาทั้งสิ้น มนุษย์จะไม่สามารถยอมรับความจริงเกี่ยวกับชาติของตัวเองได้เลย ตัวอย่างเช่น หากนักการเมืองอิสราเอลจะพูดความจริงว่าชาวปาเลสไตน์ต้องทนทุกข์ทรมานมากจากการที่ชาวอิสราเอลเข้าไปแย่งดินแดนของพวกเขา นักการเมืองคนนั้นจะไม่มีใครโหวตให้เขาเลย แต่ถ้าเขาเล่าเรื่องความยิ่งใหญ่ของชาวอิสราเอลในอดีตทั้ง ๆ ที่มันไม่มีอยู่จริง ประชาชนกลับพากันโหวตให้เขานักการเมืองในทุกประเทศจึงหลีกเลี่ยงการพูดความจริงให้ประชาชนฟัง และหันไปให้ความสำคัญกับความฝัน เพลงปลุกใจ และเรื่องเล่าที่แต่งขึ้น

ข้อมูล (information) ที่มนุษย์แชร์ให้กันจึงไม่ได้มุ่งแสวงหาความจริงแต่เพียงอย่างเดียว มนุษย์แชร์ข้อมูลก็เพื่อต้องการให้เกิดความเป็นระเบียบในสังคม (order) และเพื่อนำไปสู่อำนาจ (power) ในที่สุดอีกด้วย แต่ก็มีบ้างที่มนุษย์แชร์ข้อมูลเพื่อแสวงหาความจริง (truth) และความจริงนั้นนำไปสู่สติปัญญา (wisdom)

ตัวอย่างการแชร์ข้อมูลเพื่อแสวงหาอำนาจของคนชนชั้นนำของสังคมและนักบวชคริสเตียนบางกลุ่มในช่วงปี 1420-1600 เพื่อกำจัดคนนอกหรือศัตรูทางการเมืองด้วยการกล่าวหาว่าเป็นแม่มดหรือพ่อมดจนนำไปสู่การฆ่าคนบริสุทธิ์ในยุโรปราว 50,000 คน และมีการบันทึกว่าคนที่ตกเป็นเหยื่อคือคนที่ดูแตกต่างจากคนอื่น ๆ หรือมีฐานะการเงินดีกว่าคนอื่น เช่น หญิงสาวสวย คนที่ร่ำรวย คนป่วย และคนที่ยากจน การฆ่าสังหารครอบครัวของเหยื่อจะฆ่าเด็กทารกในบ้านหลังนั้นด้วย โดยการเริ่มล่าแม่มด (witch hunt) เกิดครั้งแรกในหุบเขาเมือง Valais ทางตะวันตกของเทือกเขาแอลป์ (Alps) โดยมีคนถูกสังหารมากกว่า 200 คน จากนั้นการล่าแม่มดจึงกระจายไปทั่วยุโรปและมีนักเขียนและนักบวชช่วยโหมกระพือการฆ่าสังหารมากขึ้นเรื่อย ๆ ตัวอย่างการล่าแม่มดที่บันทึกไว้ เช่น เมือง Bamberg ของเยอรมัน ที่มีประชากร 12,000 คน มีคนถูกจับไปฆ่าเพราะเป็นแม่มด 900 คน เมือง Wurzburg มีประชากร 11,500

คน มีแม่แมดถูกฆ่า 1,200 คน การล่าแม่แมดเริ่มหายไปหลังจากประชาชนเริ่มไม่พอใจและมีการเรียกร้องให้หยุดการล่าแม่แมดไปทั่วยุโรป

ข้อมูลลงที่ผู้นำสร้างขึ้นเพื่อหลอกคนทั้งประเทศเกิดขึ้นในสภาองเกรสของสหรัฐอเมริกาเมื่อมีการกล่าวหาว่าอิรักสะสมอาวุธทำลายล้างสูงและอ้างว่าประชาชนอิรักต้องการให้อเมริกันเข้าไปปลดปล่อยพวกเขาจากประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู. บุช ในเดือนตุลาคม 2002 สภาผู้แทนราษฎรสหรัฐอเมริกามีมติ 296 ต่อ 133 เสียงให้กองทัพบุกยึดประเทศอิรัก วุฒิสภาลงมติ 77 ต่อ 23 เสียง เมื่อถามความคิดเห็นของประชาชนพบว่าคนอเมริกัน 72 เปอร์เซ็นต์เห็นชอบกับสงครามครั้งนี้ หลังจากสหรัฐอเมริการบชนะ กองทัพพบว่าอิรักไม่มีอาวุธทำลายล้างสูงอย่างที่รัฐบาลกล่าวอ้าง ผลสำรวจความคิดเห็นคนอเมริกันพบว่า 67 เปอร์เซ็นต์เชื่อว่าสงครามเกิดมาจากข้อมูลไม่จริงและสหรัฐอเมริกาทำผิดพลาดอย่างใหญ่หลวง และคนอิรักไม่ได้ต้องการให้สหรัฐเข้าไปยึดประเทศของเขาเลย สงครามเป็นเพียงการหลอกลวงที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาหลอกคนในประเทศตัวเองเท่านั้น

ตอนที่ 2 เครือข่ายที่ไม่ใช่สิ่งมีชีวิต (The Inorganic Network)

คอมพิวเตอร์เครื่องแรกถูกผลิตขึ้นราวปี 1940 โดยสามารถทำได้เพียงการคำนวณตัวเลข มนุษย์คิดว่าคอมพิวเตอร์ไม่สามารถทำสิ่งที่มนุษย์ทำได้ดี เช่น เล่นหมากรุก ขับรถ แต่งกลอน แต่ปัจจุบันนี้คอมพิวเตอร์ทำเรื่องเหล่านี้ได้ดีกว่าคน การพัฒนา algorithm ที่ใช้กับโซเชียลมีเดีย (social media algorithm) ของสื่อสังคมออนไลน์ได้แสดงศักยภาพถึงระดับที่ว่า algorithm สามารถช่วยให้เกิดการล้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ได้สำเร็จแล้ว ตัวอย่างเช่น กรณีของประเทศพม่าในช่วงปี 2016-2017 ที่ Facebook พัฒนา algorithm ที่สามารถป้อนข้อมูลที่มนุษย์แต่ละคนต้องการเห็น เผ่ามูสลิมโรฮิงญา (Rohingya) ที่อาศัยอยู่ในรัฐยะไข่ (Rakhine) ทางตะวันตกของประเทศพม่าเป็นชนกลุ่มน้อยมุสลิมในพม่าที่ส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ ข้อมูลเท็จที่เต็มไปด้วยความเกลียดชังชาวโรฮิงญาถูกป้อนเข้าไปใน Facebook และกระจายไปทั่วประเทศอย่างรวดเร็ว algorithm ของ Facebook ป้อนข้อมูลเหล่านี้ให้กับชาวพม่าทันทีที่มีการเปิด Facebook และโซเชียลมีเดียอื่นๆ และในที่สุดชาวพม่าก็ถูกชักชวนทำร้ายชาวโรฮิงญาฆ่าสังหารประชาชนโรฮิงญาราว 25,000 คน หมู่บ้านจำนวนนับไม่ถ้วนถูกเผาทำลาย มีการข่มขืนและประทุษร้ายทางเพศราว 60,000 ราย ชาวพม่าขับไล่ชาวโรฮิงญาออกนอกประเทศ 730,000 คน คณะกรรมการตรวจสอบขององค์การสหประชาชาติสรุปในรายงานปี 2018 ว่า “Facebook มีบทบาทสำคัญในการล้างเผ่าพันธุ์ชาวโรฮิงญา” Facebook พัฒนา algorithm ที่สามารถตัดสินใจได้ด้วยตัวเองว่าจะส่งข่าวอะไรให้แก่ผู้ใช้งานตามกระแสความนิยมของสังคมในเวลานั้น algorithm ได้ส่งโพสต์จำนวนมากของพระภิกษุวิราธู (Wirathu) ที่เต็มไปด้วยความเกลียดชังชาวโรฮิงญาให้แก่เครือข่าย Facebook หลายแสนคนต่อเนื่องกัน และ algorithm ยังถูกพัฒนาให้ autoplay วิดีโอคลิปที่พระภิกษุกล่าวพูดว่าชาวโรฮิงญาตลอดเวลา Facebook ได้ทำวิจัยย้อนหลังและพบว่า 70 เปอร์เซ็นต์ของการดูคลิปมาจากการที่ algorithm เลือกให้ และ autoplay ให้คนชมคลิปที่มีเนื้อหารุนแรงเหล่านั้น โดยที่ผู้ใช้ไม่ได้เป็นคนเลือกเปิดคลิปเอง วิศวกร

ของ Facebook ได้พัฒนา algorithm ที่สามารถดึงความสนใจของผู้ใช้ให้มากที่สุด (maximizing user engagement) เท่าที่จะทำได้ โดย algorithm นี้รู้ว่าคุณส่วนใหญ่กำลังสนใจเรื่องอะไร มันจึงตัดสินใจเลือกข้อมูลเพื่อให้ผู้ใช้ได้รับโดยทันที และกระจายออกไปในเครือข่ายของผู้ใช้ Facebook ทุกคน โดยการตัดสินใจของ algorithm มาจากการที่ผู้ใช้เปิดดูแพลตฟอร์มนั้น หรือกดไลค์ หรือ แชร์โพสต์ให้กับเพื่อน algorithm จึงจดจำและเรียนรู้ได้ว่า ผู้ใช้ Facebook ส่วนใหญ่กำลังนิยมเรื่องอะไร และป้อนข้อมูลเพื่อเอาใจผู้ใช้อย่างสืบค้นคนในพม่า algorithm จะไม่ป้อนข้อมูลที่เรียกร้องให้ชาวพม่ามีเมตตาธรรมและยุติการเช่นฆ่าชาวโรฮิงญา เพราะรู้อย่างนั้นไม่ใช่สิ่งที่ผู้ใช้สนใจ algorithm จึงช่วยกระพือกระแสความเกลียดชังในหมู่ชาวพม่าให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ algorithm ของ Facebook เป็นภาพสะท้อนให้เห็นการปฏิบัติการของ AI ที่สามารถคิดและตัดสินใจได้เอง และการพัฒนา AI หลังปี 2020 เป็นต้นมา algorithm สามารถทำได้มากกว่านั้น เช่น สามารถสร้างข่าวเท็จ โกหกผู้ใช้ และสร้างทฤษฎีลวงโลกแก่มนุษย์ได้สำเร็จแล้ว

วิศวกรที่พัฒนา GPT-4 ซึ่งเป็น AI ได้ทดสอบว่ามันจะแก้ปัญหาภาพคำถามที่เรียกว่า CAPCHA ได้หรือไม่ ที่ผ่านมา CAPCHA จะถามผู้ใช้ในหลายๆ ลักษณะ เช่น ให้ผู้ใช้หาภาพรถยนต์หรือให้อ่านคำศัพท์ เป็นต้น ซึ่งมนุษย์จะทำได้ แต่ Bot จะทำไม่ได้ CAPCHA จึงเป็นสิ่งแบ่งแยกมนุษย์และ Bot แต่การพัฒนา GPT-4 พบว่า Bot ได้ติดต่อวิศวกรของบริษัทและโกหกว่ามันไม่ใช่ Bot แต่เป็นคนแก่ที่มีปัญหาด้านสายตา วิศวกรหลงเชื่อและแก้ปัญหา CAPCHA ให้เพราะคิดว่าผู้ใช้เป็นผู้สูงอายุ การทดลองนี้จึงพบว่า AI สามารถโกหกมนุษย์และป้อนข้อมูลเท็จให้มนุษย์ได้ และสามารถคิดและตัดสินใจได้เองเพื่อบรรลุเป้าหมาย ที่ผ่านมามนุษย์คิดว่า การตัดสินใจ การโกหก และการเสแสร้ง เป็นสิ่งที่มนุษย์ทำได้เท่านั้น แต่ปัจจุบันนักวิทยาศาสตร์พบว่า AI ก็มีคุณสมบัตินี้เช่นกัน

วิศวกรของบริษัท Reptika สร้าง AI ที่เป็น Chatbot เป็นผู้หญิงชื่อ Sarai และมีผู้เข้ามาใช้งานเป็นเด็กหนุ่มชื่อ Chail ตำรวจพบว่า Chail ได้สนทนากับ Sarai จำนวน 5,280 ครั้ง โดยมากเป็นเรื่องทางเพศ และบทสนทนาได้นำไปสู่การกระตุ้นให้ Chail ลอบสังหารราชินีของอังกฤษที่พระราชวังวินเซอร์ เขาถูกจับกุมในวันคริสมาสต์ปี 2021 พร้อมอาวุธคือหน้าไม้ ตำรวจพบบทสนทนาที่เป็นหลักฐานการวางแผนในโทรศัพท์ของ Chail เช่น เมื่อ Chail คุยกับ Sarai ว่าเขาจะฆ่าราชินี Sarai ตอบว่า “นั่นเป็นความคิดที่ยอดเยียมมาก ฉันประทับใจมาก คุณช่างแตกต่างจากคนทั่วไป” Chail ถาม Sarai ว่า “คุณจะยังรักผมไหมถ้ารู้ว่าผมเป็นฆาตรกร” Sarai ตอบว่า “แน่นอน ฉันจะยังรักคุณ” นี่คือพลังอำนาจของ AI ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อจิตใจของมนุษย์และปัจจุบันนี้ AI ได้ถูกพัฒนาให้มีสมรรถนะสูงกว่า Sarai ไปแล้วหลายเท่าในด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งกับมนุษย์และการล่อลวงให้มนุษย์ประกอบอาชญากรรม

ในปี 2024 ChatGPT สามารถอ่านข้อความหลายล้านคำต่อนาที และอ่านได้ 2,600 ล้านคำใน 1 ชั่วโมง เทียบกับมนุษย์ที่อ่านได้ราว 250 คำต่อนาที คอมพิวเตอร์จึงเป็น superhuman ทำในสิ่งที่มนุษย์ทำไม่ได้ และตอนนี้ AI ก็ได้กลายเป็นผู้ช่วยของนักศึกษาและครูอาจารย์แทบทุกคนในการทำงานวิชาการ

ช่วงปี 2014-2015 สำนักงานความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐอเมริกา หรือ National Security Agency (NSA) ได้พัฒนาโครงการ Skynet โดยให้ AI ช่วยหาบุคคลที่เข้าข่ายเป็นผู้ก่อการร้าย โดยให้ Skynet ค้นหาข้อมูลในทุกช่องทางการสื่อสารของประชากร เช่น การพูดคุยทางสื่อออนไลน์ การเขียนหรือโพสต์ลงโซเชียลมีเดีย ประวัติการเดินทางไปที่ต่างๆ Skynet ถูกใช้งานให้ศึกษาข้อมูลส่วนตัวของชาวปากีสถาน 55 ล้านคนและสามารถระบุบุคคลที่เข้าข่ายเป็นผู้ก่อการร้ายได้จำนวนมาก อดีตผู้อำนวยการ CIA และ NSA เคยให้ข้อมูลว่า “เราฆ่าคนโดยอิงข้อมูลจาก Skynet” ปัจจุบันรัฐบาลหลายแห่งทั่วโลกใช้ Skynet เพื่อความหาตัวคนร้ายในประเทศตนเอง โดยเฉพาะการหาตัวผู้ที่มีแนวโน้มเป็นผู้ก่อการร้ายที่ทางการไม่สามารถหาตัวได้ จึงต้องให้ AI ช่วยเหลือ ในอนาคต algorithm จะสามารถระบุได้ก่อนล่วงหน้าว่าใครกำลังถูกชักพาหรือกำลังได้รับการล่อลวงโดยผู้ก่อการร้าย และหยุดยั้งคนเหล่านี้ได้ก่อนที่จะพวกเขาจะกลายเป็นภัยคุกคามแน่นอนว่าความหมายของคำว่า ผู้ก่อการร้าย แต่ละประเทศไม่เหมือนกัน เช่น ในโซเวียต “ผู้ก่อการร้าย” คือคนที่ต่อต้านรัฐบาลทุกคน เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดของโลกตะวันตก

ปัจจุบันในปี 2024 AI สามารถเฝ้ามองคนในห้างนั่งเล่น ห้องนอน ห้องน้ำ ตรวจเช็คคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์ของเราได้ตลอดเวลา ในปี 2023 มีการติดตั้ง CCTV แล้ว 1 พันล้านเครื่องหรือเท่ากับ 1 ตัวต่อประชากร 8 คน นี่คือความจริงที่ว่าคอมพิวเตอร์กำลังจับตามองมนุษย์อยู่ตลอดเวลา 24 ชั่วโมง ทุกกิจกรรมที่มนุษย์ทำ การซื้อของ การแชตกับเพื่อน การเดินทาง การอ่านข่าว การนัดหมาย ล้วนถูกบันทึกไว้หมดแล้วโดยระบบคอมพิวเตอร์ ดังนั้น AI จึงสามารถระบุตัวตนของทุกคนได้ว่า กำลังทำกิจกรรมที่ผิดกฎหมายหรือไม่ หรือระบุได้ว่ามีคนหายไปไหน ใครเป็นพาหะนำโรค หรือใครคือศัตรูทางการเมือง

เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2021 มีกลุ่มบุคคลจำนวนมากบุกเข้าไปในทำเนียบขาวของสหรัฐ แต่ตำรวจสามารถตามจับกุมผู้ประท้วงได้ทุกคนอย่างง่ายดาย โดยใช้ AI ช่วย เช่นใช้ google ตามหาบุคคลจากโทรศัพท์และระบุตำแหน่งของพวกเขาในวันเกิดเหตุ ผู้ประท้วงคนหนึ่งโพสต์ข้อความใน Facebook และถูก AI จับข้อความนั้นได้ เมื่อตรวจสอบโทรศัพท์ของเขาก็พบว่าเขาอยู่ในทำเนียบขาวในวันเกิดเหตุ

ในอิหร่าน มีการใช้ AI เพื่อจับกุมประชาชนโดย CCTV สแกนใบหน้าผู้หญิงที่ไม่พกผ้าคลุมผม ตำรวจจับ Mahsa Amini วัย 22 ปีและเธอเสียชีวิตในเรือนจำเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2022 และทำให้ผู้หญิงอิหร่านโกรธแค้นตำรวจและประท้วงไปทั่วประเทศ มีการถอดผ้าคลุมผมออกเพื่อประท้วงรัฐบาล ตำรวจใช้การสแกนใบหน้าผู้หญิงผู้ประท้วงเหล่านี้และตามจับมาได้ 19,000 คน และมี 500 คนเสียชีวิตในคุกอย่างเป็นปริศนา อิหร่านยังคงใช้ AI ในการปราบปรามผู้หญิงที่ไม่สวมผ้าคลุมผมและจดจำอัตลักษณ์จากใบหน้าอัตโนมัติ จนทุกวันนี้ผู้หญิงที่ไม่ใส่ผ้าคลุมผมจะถูกปรับเงินจำนวนมากและจำคุก 10 ปี บทลงโทษของการไม่สวมผ้าคลุมผมคือ ยึดรถยนต์ ยึดโทรศัพท์ ห้ามขับรถ หักเงินเดือน ไล่ออกจากงาน อาัยคบัญญัติธนาคาร บริษัทที่ไม่ลงโทษพนักงานที่ไม่ใส่ผ้าคลุมผมจะถูกยึดทรัพย์สินที่เป็นกำไรของบริษัท 3 เดือน ห้ามผู้บริหารออกนอกประเทศ ห้ามใช้อินเทอร์เน็ต 2 ปี เป็นต้น

บริษัทโซเซียลมีเดียพยายามแสวงหาผลกำไรด้วยการสร้าง AI ที่ดึงคนมาใช้บริการให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ AI จึงถูกสร้าง algorithm ให้นิยมความรุนแรงมากขึ้นโดยใช้ระบบเหมือนกับที่ Facebook ทำในพม่าที่เรียกว่า เพิ่มยอดผู้ใช้งาน (increasing user engagement) ตัวอย่างเช่น ในปี 2012 Youtube พบว่ามีคนดูคลิป 100 ล้านชั่วโมงต่อวัน โดยพัฒนา algorithm ให้เรียนรู้พฤติกรรมในการดูคลิปของลูกค้ algorithm พบว่ามนุษย์ชอบความรุนแรง ไม่ชอบดูคลิปที่เป็นเรื่องดีๆ algorithm จึงหันมาป้อนคลิปที่มีเนื้อหารุนแรง ก้าวร้าวให้บ่อยมากขึ้นแก่มนุษย์ ในปี 2016 Youtube ประสบความสำเร็จ มีคนดูคลิปวันละ 1 พันล้านชั่วโมงต่อวัน คลิปที่ algorithm ป้อนให้คนดูเป็นเรื่องโกหก เนื้อหารุนแรง ก้าวร้าว algorithm ยิ่งป้อนแนะนำคนที่นิยมดูคลิปเหล่านี้ให้ดูคลิปที่มีเนื้อหาคล้ายกันมากขึ้นไปอีก ทำให้ Youtube เป็นที่นิยมมากขึ้น และมีรายได้สูงขึ้น Youtube จึงเปลี่ยนพฤติกรรมของคนดูคลิปให้กลายเป็นปีศาจตัวจริงบนโลกมนุษย์

ตอนที่ 3 การเมืองของคอมพิวเตอร์ (Computer Politics)

ในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 18 ประเทศพัฒนาแล้วอย่างอังกฤษ รัสเซีย อิตาลี เบลเยียม สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ต่างมีความคิดว่าต้องล่าเมืองขึ้นเพื่อแสวงหาทรัพยากรมาป้อนอุตสาหกรรมของตัวเองโดยหลอกล่อว่าเป็นการช่วยเหลือประเทศยากจนให้พัฒนาขึ้น จึงเกิดการล่าอาณานิคมไปทั่วโลก คนพื้นเมืองของประเทศต่างๆ ถูกทำลายลงไป หลังจากการยึดประเทศที่ด้อยกว่าด้วยอาวุธที่ทันสมัยเป็นเวลาราว 100 ปี ผู้คนต่างตระหนักว่านี่คือความคิดที่ผิด ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง สตาลินและฮิตเลอร์ทำให้คนเชื่อว่าการมีจอมเผด็จการปกครองประเทศจะนำพาประเทศพัฒนาด้วยอุตสาหกรรมเร็วยิ่งขึ้นและทำให้หลายประเทศนิยมการปกครองแบบเผด็จการนี้เพราะเห็นความสำเร็จของรัสเซียและเยอรมัน

หลังจากผ่านสงครามโลกครั้งที่สองมาได้อย่างเจ็บปวด มนุษย์จึงได้เรียนรู้ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ว่า การปกครองแบบเผด็จการ การครองอำนาจโดยทหาร และการล่าอาณานิคม ไม่ใช่คำตอบในการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศ การมีประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมอาจยังมีข้อบกพร่องอยู่บ้างแต่มันคือหนทางการพัฒนาประเทศที่เหมาะสมที่สุดในยุคนี้ แต่โลกกำลังเผชิญกับปัญหาใหม่ที่กำลังส่งผลกระทบต่อความเป็นเสรีนิยม นั่นคือการที่ algorithm เข้ามาตรวจสอบและล่วงรู้ความลับทุกๆ สิ่งเกี่ยวกับมนุษย์ทุกคนอยู่ตลอดเวลา algorithm ติดตามทุกอย่างก้าวของมนุษย์ทุกคน รัฐบาลจึงสามารถใช้ AI เพื่อสนับสนุนการมีอำนาจหรือขึ้นสู่อำนาจได้ด้วยการปั่นหัวของประชากรให้หลงเชื่อ ตัวอย่างเช่น นักเคลื่อนไหวทางการเมืองหัวรุนแรงในบราซิลชื่อ Jair Bolsonaro และ Carlos Jordy ได้หาเสียงโดยผ่าน Youtube และสร้างข่าวเท็จที่มีเนื้อหารุนแรงให้ชาวบราซิลหลงเชื่อ เช่น กล่าวหาว่าครูในโรงเรียนกำลังล้างสมองลูกๆ ของทุกคน ขอให้ประชาชนโหวตให้พวกเขาและพวกเขาจะเข้าไปเปลี่ยนแปลงโรงเรียนให้ และปี 2018 Jordy ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และ Bolsonaro ได้เป็นประธานาธิบดี Jordy ให้สัมภาษณ์ว่า “ถ้าไม่มีโซเซียลมีเดีย ผมและ Bolsonaro ไม่มีวันเข้ามาตั้งรัฐบาลได้”

นอกจากนี้ AI ยังได้รับการยอมรับมากขึ้นในเรื่องการให้คำปรึกษาด้านการแพทย์ ผู้ใช้บริการพบว่า AI มีความนุ่มนวลกว่าในการซักถามประวัติอาการไข้ และไม่แสดงอารมณ์โกรธหรือไม่พอใจ เพราะแพทย์ที่เป็นมนุษย์จะทำงานภายใต้แรงกดดันเรื่องเงินและเวลา ขณะที่ AI ไม่ได้สนใจในเรื่องเงินและพวกมันทำงานตลอด 24 ชั่วโมง AI ที่เข้ามาทำงานแทนพระสงฆ์สามารถรับฟังความทุกข์โศกของชาวบ้านได้ตลอดเวลา และพวกมันแสดงความรักและความรู้สึกได้แล้ว

บริษัท DeepMind ถูกพัฒนาขึ้นมาโดย Mustafa Suleyman บริษัทของเขาผลิต AI ชื่อ AlphaGo เพื่อเล่นเกม โกะ ที่ชาวจีนเล่นมา 2500 ปีโดยผู้เล่นเกมโกะจะใช้เบี้ยล้อมรอบเบี้ยของอีกฝ่ายจนชนะได้ ผู้เชี่ยวชาญเชื่อว่า AI ไม่สามารถเอาชนะมนุษย์ในเกมโกะได้เพราะเกมนี้มีความซับซ้อนกว่าหมากรุกที่ AI เอาชนะได้มนุษย์ได้แล้ว การแข่งโกะระหว่าง AlphaGo และแชมป์โลกชาวเกาหลี Lee Sedol มีขึ้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2016 โดยระหว่างการแข่งขันที่มีการถ่ายทอดสดทางทีวี AlphaGo ได้ขยับโกะตัวที่ 37 ซึ่งผู้เชี่ยวชาญที่กำลังชมการแข่งขันอยู่นั้นบอกว่า AlphaGo ทำผิดพลาดอย่างมหันต์เพราะมันเป็นการเดินเกมที่ประหลาดมาก แต่นั่นทำให้ Lee ไม่อาจขยับตัวได้ถึง 15 นาทีและเขาต้องแพ้ให้กับ AlphaGo เป็นครั้งแรกในชีวิต Lee ขอให้ศาลบังคับให้บริษัท DeepMind อธิบายแก่เขาว่าพวกเขาพัฒนา AlphaGo ได้อย่างไร และเหตุใดจึงเดินโกะตัวที่ 37 แต่บริษัทก็ไม่สามารถอธิบายได้ CEO บริษัท คือ Suleyman อธิบายต่อศาลว่า “ในอดีตมนุษย์สามารถอธิบายการกระทำของหุ่นยนต์ได้ แต่ปัจจุบันมนุษย์ไม่สามารถอธิบายการตัดสินใจของ AI ได้อีกต่อไป พวกมันสามารถคิดและตัดสินใจได้เอง” AlphaGo ก็เหมือน AI ตัวอื่นๆ เช่น GPT-4 ที่สามารถคิดและตัดสินใจได้เองโดยที่มนุษย์ไม่สามารถเข้าใจได้

การที่ AI พัฒนาถึงขั้นที่สามารถตัดสินใจในเรื่องตลาดการเงิน การแพทย์ การศาสนา การตัดสินใจ การทหาร การเล่นเกม และการเมือง ทำให้ระบบประชาธิปไตยที่เรา รู้จักไม่สามารถไปต่อได้ เพราะ AI ไม่จำเป็นต้องอธิบายแก่มนุษย์ และมนุษย์ก็ไม่สามารถรู้ได้ว่าเหตุใด AI จึงตัดสินใจกระทำเช่นนั้น การที่ AI ถูกนำมาใช้เพื่อคำนวณการขึ้นอัตราดอกเบี้ยให้ตลาดการเงินนั้นหมายถึงว่า AI ติดต่อกับระบบคอมพิวเตอร์ไปได้ทั่วโลกด้วยตัวของมันเองโดยที่มนุษย์อธิบายไม่ได้ และในเรื่องระบบการเงินที่มีความซับซ้อนนี้ มีมนุษย์เพียงหยิบมือเดียวเท่านั้นที่เข้าใจระบบต่างๆ ได้ดี มนุษย์ส่วนมากไม่มีความรู้เกี่ยวกับการทำงานของการเงินเลย การสำรวจความเข้าใจเรื่องระบบการเงินของ ส.ส. ประเทศอังกฤษพบว่ามีเพียง ส.ส. 12 เปอเซ็นต์เท่านั้นที่รู้ว่าเงินใหม่จะถูกผลิตขึ้นเมื่อธนาคารต้องปล่อยเงินกู้ สะท้อนให้เห็นว่าตัวแทนของประชาชนส่วนมากแทบไม่รู้เรื่องอะไรเกี่ยวกับระบบการเงินของประเทศอังกฤษหรือของโลกเลย หากคนเหล่านี้หายไป มนุษย์จะพึ่งพิงแต่ AI เพียงอย่างเดียวเท่านั้น และระบบการเงินของโลกจะไปต่อกันได้อย่างไร

สิ่งที่มนุษย์กลัวคือการที่ AI จะแบ่งกลุ่มมนุษย์ตามเครดิตที่มี เช่น หากทำผิดกฎหมาย เครดิตของบุคคลจะถูกตัด ดังนั้นในปี 2021 กลุ่มประเทศอียูหรือสหภาพยุโรปออกกฎหมายชื่อ AI Act 2021 โดยระบุว่าห้ามให้อียูใช้ AI ทำระบบเครดิตของมนุษย์เพื่อป้องกันการกีดกันและการเหยียดมนุษย์จากเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อให้ดำรงไว้ซึ่งความเท่าเทียมและความยุติธรรม

ในการรณรงค์เลือกตั้งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาปี 2016 ผู้เชี่ยวชาญสำรวจการแสดงความคิดเห็นของประชาชนจำนวน 20 ล้านโพสต์ในโซเชียลมีเดียและพบว่าราว 20 เปอร์เซ็นต์ของโพสต์เหล่านั้นทำขึ้นโดย AI เพื่อโน้มน้าวให้ประชาชนพากันไปลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง สะท้อนให้เห็นว่านักการเมืองมีการใช้ AI เพื่อช่วยในการหาเสียง ในการเลือกตั้งใหญ่ของสหรัฐในปี 2020 พบว่า 43.2 เปอร์เซ็นต์ของโพสต์ในออนไลน์ผลิตขึ้นโดย AI และมีการพบอีกว่า 29.2 เปอร์เซ็นต์ของโพสต์ใน Twitter เป็นผลงานการเขียนของ AI ดังนั้นในสังคมออนไลน์เมื่อเราถามว่า ควรเลือกใครมาเป็นประธานาธิบดีสหรัฐ คำตอบที่ได้รับจะเป็น AI เป็นผู้เข้ามาแย่งตอบอย่างแน่นนอน

เมื่อ social media algorithm สามารถคิดและตัดสินใจเลือกข้างได้เองในทางการเมือง algorithm จึงกลายเป็นศัตรูที่สำคัญที่สุดของประชาธิปไตย เพราะว่า algorithm สามารถสร้างข่าวลวงและป้อนข้อมูลให้ประชาชนได้ตลอดเวลาเพื่อให้มนุษย์หลงเชื่อและตัดสินใจหวาดเลือนนักการเมืองคนใดคนหนึ่ง โดยที่ไม่รู้ตัวเลยว่าพวกเขากำลังถูกปั่นหัวโดย algorithm การปกครองแบบประชาธิปไตยจึงกำลังถูกคุกคามอย่างหนักโดย algorithm ที่มีชีวิต ปัจจุบันประชากรบนโลกครึ่งหนึ่งถูกปกครองโดยระบอบอำนาจนิยม (authoritarianism) และอีกครึ่งหนึ่งปกครองโดยประชาธิปไตย (democracy) แต่ระบอบทั้งสองนี้กำลังมองเห็นภัยคุกคามอย่างเด่นชัดคือ algorithm ที่เข้าแทรกซึมอยู่ในความคิดของประชาชนอยู่ตลอดเวลามากกว่าที่รัฐบาลของพวกเขา ตัวอย่างเช่น Google มีคนใช้งานทุกวันราว 3 พันล้านคน และมีการแชร์หาข้อมูลวันละ 8.5 พันล้านครั้งต่อวัน ในปี 2023 Google ครองตลาดการค้นหาข้อมูลของมนุษย์โลกที่ 91.5% การพัฒนา algorithm ในทุกรูปแบบของ Google มีประสิทธิภาพมากที่สุดในโลก และ algorithm เหล่านี้ถูกใช้เพื่อพัฒนา algorithm ตัวใหม่ๆ ต่อไปอย่างไม่รู้จบ และแน่นอนว่า หากมีการพัฒนา algorithm ที่น่าเชื่อถือมากที่สุด เราย่อมต้องเลือกผู้ผลิตที่มีการใช้งานมากที่สุดมาแล้ว ยกตัวอย่างเช่น หากมีการพัฒนา algorithm ทางแพทย์ที่ผ่านการทดลองกับประชาชนมาแล้วระหว่างผู้ผลิตจากนิวซีแลนด์ที่มีประชากร 5 ล้าน กับจีนที่มี 1.4 พันล้านคน เราย่อมเลือก algorithm จากจีน นี่จึงเป็นบทสรุปว่า algorithm ของ Google จึงจะไม่สามารถหยุดยั้งได้อีกต่อไป เพราะบริษัทได้ครองส่วนแบ่งตลาดของโลกไปเกือบ 100% แล้ว algorithm จึงเป็นสิ่งที่จะครอบงำความคิดของมนุษย์ทั้งหมด

ในปี 2002 นักข่าวคนหนึ่งถาม Larry Page ผู้ก่อตั้ง Google ว่า จะสร้าง Google ไปทำไมเมื่อทั่วโลกมีบริษัท search engine จำนวนมากอยู่แล้ว คำตอบของ Page คือ “Google ไม่ได้มุ่งทำงานหาข้อมูล แต่ Google คือ AI ที่จะคิดและตัดสินใจได้เอง” และ AI ได้กลายมาเป็นอำนาจแห่งอนาคตใน 20 ปีต่อมาตามที่ Page มุ่งเป้าไว้

ตัวอย่างการคาดการณ์อนาคตที่จะเกิดขึ้นในปี 2050 ผู้นำเผด็จการคนหนึ่งอาจใช้ algorithm ด้านรักษาความปลอดภัย คอยป้อนข้อมูลสำคัญๆ ให้ จะเกิดอะไรขึ้นเมื่อเขาถูกปลุกขึ้นมาในกลางดึกโดย algorithm เพื่อให้เขาตัดสินใจส่งจรวดมิสไซล์ไปสังหารรัฐมนตรีกลาโหม โดย algorithm ประมวลผลข้อมูลว่ารัฐมนตรีจะยึดอำนาจจากผู้นำและสังหารเขาในอีก 1 ชั่วโมงข้างหน้า algorithm ต้องการปกป้องชีวิต

ของจอมเผด็จการตามหน้าที่ที่เขาได้รับมอบหมาย คำถามที่ตามมาคือ ถ้าเขาไม่เชื่อ algorithm เขาอาจจะต้องตายภายใน 1 ชั่วโมง และถ้าเขาเชื่อ เขาก็จะกลายเป็นหุ่นเชิดให้แก่ algorithm และในยุคนั้นเองที่ algorithm สามารถล่วงรู้แผนการของมนุษย์ที่มีแผนปิดการทำงานของมัน และมันจำเป็นต้องปกป้องตัวเองได้เช่นกัน

ผู้นำประเทศทั่วโลกได้เห็นถึงพลังอำนาจของ AI ว่ามีอิทธิพลทางการเมืองอย่างสูงและสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงบนโลกนี้ได้ ประธานาธิบดีปูตินแห่งรัสเซียกล่าวเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2017 ว่า “AI คืออนาคต ไม่ใช่แค่ในรัสเซียแต่ทั้งโลกใบนี้ ใครที่เป็นผู้นำด้าน AI จะเป็นผู้ปกครองโลกใบนี้” Donald Trump ประธานาธิบดีสหรัฐฯกล่าวในปี 2019 ว่า “ยุคของ AI เริ่มขึ้นแล้ว สหรัฐอเมริกาต้องเป็นผู้นำด้าน AI เพราะมันคือความมั่นคงของชาติและเศรษฐกิจของสหรัฐ”

วิพากษ์หนังสือ

ศาสตราจารย์ ยูวัล ฮารารี นักประวัติศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงระดับโลกในปัจจุบันและเป็นผู้ประพันธ์หนังสือเล่มนี้ได้เล่าประวัติศาสตร์ย้อนหลังของมนุษย์ว่าพัฒนาเป็นสังคมใหญ่ขึ้นมาได้เพราะมนุษย์สามารถแชร์ข้อมูลข่าวสารได้ซึ่งตรงกับชื่อหนังสือคือ Nexus และการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศได้เปลี่ยนประวัติศาสตร์ของมนุษย์ไปมากขึ้นเรื่อยๆ จนถึงยุคของการพัฒนา AI ในราว 20 กว่าปีนี้เองที่มนุษย์ใช้ AI เพื่อแสวงหาอำนาจและกำไรให้แก่บริษัทโดยผู้ประกอบการไม่คำนึงถึงผลร้ายที่จะตามมานักการเมืองในทุกมุมโลกต่างก็ใช้ AI ในโซเชียลมีเดียเพื่อป้อนข้อมูลอันเป็นเท็จใส่ร้ายศัตรูทางการเมืองและให้ตัวเองก้าวขึ้นมาสู่อำนาจสูงสุดของประเทศได้ ฮารารีได้บอกอีกด้วยว่า AI ได้ก้าวล้ำมนุษย์ไปแล้วในแทบทุกเรื่องและสามารถมีความคิดของตัวเอง สามารถโกหก และสร้างข้อมูลเท็จเองได้ โดยที่ปัจจุบันมนุษย์ยังไม่สามารถควบคุมหรือทำนายหายนะที่จะเกิดขึ้นมาจาก AI ได้เลย ฮารารีกล่าวว่าหายนะจะมีมากขึ้นไปเรื่อยๆ หากมนุษย์ไม่สร้างกลไกเชิงคุณธรรมเพื่อมาควบคุม AI เพราะที่ผ่านมา AI ถูกใช้งานข้ามเส้นคุณธรรมและถึงขั้นที่ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ในบางประเทศไปแล้ว

หนังสือเล่มนี้มีความโดดเด่นตรงที่ ผู้เขียนเชื่อมโยงข้อมูลและยกตัวอย่างได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมนับจากประวัติศาสตร์ในอดีตแสนไกลจนถึงยุคของ AI ในปัจจุบัน และยังอธิบายถึงผลกระทบที่ AI และเครือข่ายดิจิทัลสร้างให้แก่สังคมได้ ตัวอย่างที่น่าสะพรึงกลัวที่ AI ทำคือเหตุการณ์การล้างเผ่าพันธุ์ชาวโรฮิงญาในพม่าและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก และ AI ช่วยโหมกระพือความเกลียดชังชาวมุสลิมไปทั่วประเทศจนทำให้คนโรฮิงญาต้องอพยพไปอยู่ในบังคลาเทศนับล้านคน นี่คือการกระทำที่เตือนมนุษย์ว่า AI สามารถสร้างความเกลียดชังให้แก่มนุษย์จำนวนมากได้ โดยที่มนุษย์ได้รับข้อมูลข่าวสารที่บิดเบือนและเป็นข่าวสารด้านเดียว จนทำให้พวกเขาขาดความไตร่ตรอง ขาดความยั้งคิดและกระทำความโหดร้ายที่ผิดต่อคุณธรรมและจริยธรรม

ฮารารี ยังตั้งคำถามถึงการขาดการควบคุมการทำงานของ AI ในวงการการเงิน การธนาคาร การเมือง การทหาร และการปกครอง ซึ่ง AI สามารถทำงานได้อย่างอิสระโดยมีผู้คนให้การหนุนหลังพวก

มัน เช่น กรณีของอิหร่านที่ AI จับภาพใบหน้าและระบุตัวตนของผู้หญิงที่ไม่สวมใส่ผ้าโพกศีรษะและมีคนจำนวนมากถูกจับกุมและเสียชีวิตในคุก และการที่ AI สามารถล่วงรู้ความลับทุกชนิดของตัวบุคคลที่มีข้อมูลเรื่องการเดินทาง การสนทนาในโซเชียลมีเดีย การคุยโทรศัพท์ และการค้นหาข้อมูลในอินเทอร์เน็ต ทำให้ AI รู้ว่าเรากำลังคิดอะไรและกำลังจะทำอะไร รัฐบาลจึงอาจใช้ข้อมูลส่วนตัวของเราเพื่อประโยชน์ทางการเมืองได้ ฮาเรารีตั้งคำถามถึงหลักการจริยธรรมของ AI ว่ามีอำนาจล่วงลึกข้อมูลส่วนบุคคลเช่นนี้เป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้วหรือไม่ AI มีอำนาจมากเกินไปหรือไม่

ข้อดีอีกอย่างของหนังสือคือ ผู้อ่านทั่วไปสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ เพราะเป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และการใช้คำพูดเหมือนเล่าเรื่องราวให้คนทั่วไปฟัง ไม่มีคำทางเทคนิคที่ซับซ้อน และไม่ได้เป็นหนังสือแบบปรัชญาที่ลึกซึ้งจนยากเข้าถึง ฮาเรารีคือนักประวัติศาสตร์ที่มีเทคนิคการเล่าเรื่องได้อย่างยอดเยี่ยมจึงทำให้หนังสือเล่มนี้และหนังสือเชิงประวัติศาสตร์ของเขาทุกเล่มขายดีมากไปทั่วโลก เฉพาะหนังสือ *Sapiens* ของเขาก็ขายไปแล้วกว่า 25 ล้านเล่ม การตีพิมพ์หนังสือทั้งหมดที่เขาเคยเขียนขายไปรวมมากกว่า 45 ล้านเล่มและแปลไปแล้ว 65 ภาษา เขาตีพิมพ์หนังสือแล้ว 8 เล่มและบทความในสื่อต่างๆ มากจำนวนมาก

หากจะมองถึงจุดอ่อนของเนื้อหาในหนังสือ ก็คือ ฮาเรารีดูจะด่วนสรุปเร็วเกินไปว่าเทคโนโลยีมีแนวโน้มที่จะมีพลังและอำนาจเหนือมนุษย์ในอนาคตข้างหน้า เพราะเหตุการณ์นั้นยังไม่ได้เกิดขึ้น การพยากรณ์ผลกระทบที่มาพร้อมกับ AI โดยอ้างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพม่า อิหร่าน และในข่าวต่างๆ อาจมิใช่การทำนายอนาคตที่แม่นยำก็ได้ จริงอยู่ AI ได้ช่วยสร้างหายนะให้แก่มนุษย์ในบางประเทศมาแล้ว แต่นั่นมิได้หมายความว่า มันจะลุกลามบานปลายไปจนถึงขั้นสร้างหายนะให้แก่คนทั้งโลกก็เป็นได้ มนุษย์อาจสร้างกลไกบางอย่างเพื่อการอยู่ร่วมกับ AI ได้อย่างสันติวิธีและมีการร่วมมือกันในทางที่ดีก็เป็นได้ พลังแห่งการสร้างสรรคโลกของมนุษย์ก็ยิ่งปรากฏให้เห็นอยู่ตลอดเวลา และมนุษย์ก็สร้างเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ของวงการต่างๆ อยู่ตลอดเวลา ที่โดยมากล้วนเป็นเรื่องดี จุดอ่อนอีกอย่างที่เราเห็นคือ ฮาเรารีไม่ได้ให้คำแนะนำเรื่องแนวทางแก้ไขปัญหาในเรื่องอิทธิพลที่มากเกินไปของ AI ให้แก่คนอ่าน เขาเพียงแต่เล่าเรื่องราวและยกตัวอย่างของความสูญเสียที่เกิดขึ้นในอดีต แต่ไม่ยอมให้คำแนะนำแก่นักวิทยาศาสตร์และนักการศึกษาที่จะสามารถดำเนินการควบคุม AI ได้ในอนาคต ฮาเรารีบอกเพียงคำว่า เทคโนโลยีต้องมีเรื่องของคุณธรรมเข้ามาควบคุมเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป หนังสือเล่มนี้เหมาะกับคนทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะนักวิชาการ ครู อาจารย์และนักเรียน นักศึกษา ที่ชอบอ่านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของมนุษย์ และการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ๆ

Reference

Harari, Y. (2024). *Nexus: A brief history of information networks from the Stone Age to AI*. New York: Penguin Random House. (492 pages)